

**102/2 MK
KCSE
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
MWONGOZO WA KUSAHIHISHIA
MACHI 2021**

**THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
KENYA CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION**

**KISWAHILI
KARATASI YA 2
Mwongozo wa Kusahihishia
(SIRI)**

**MWONGOZO HUU WA KUSAHIHISHIA NI MILKI YA BARAZA LA MITIHANI YA
KITAIFA LA KENYA (KNEC) NA SHARTI KUREJESHA KWA BARAZA HILI
BAADA YA USAHIHISHAJI.**

Mwongozo huu wa kusahihishia una kurasa 7 zilizopigwa chapa.

©2021 The Kenya National Examinations Council

1. UFAHAMU

- (a) *mazlogira/ujirani wao*
 (i) *kunyamizi ana* ✓
 Upweke. Licha ya kuwa pamoja kila mtu anashughulika na simu yake.
 (ii) *kutowajibika/ utalakezi/ mapweza/ uzembe/ kutomakinika*
 Kutofahamu kinachoendelea kwenye ujirani wao. *Watoto kubisika mama yao*
 (iii) *hasia* ✓
 Ugomvi unaweza kuzuka baina yao. Mama anawakaripia watoto na kuwanyang'anya simu. ✓
 (iv) Inaweza kumtenga mhusika/ wahusika na ulimwengu mpana - hawamwoni jirani.
 (v) Huweza kuwatumbukiza katika *mkaia* janga k.v. moto. / uharibu fu (hatari)
 (vi) *Huzubairika*
 Mtu kujisahau na kusema mambo yasiyotarajiwa - Mzee Mbula kuchekeshwa na *katoto kubisika wazazi*
 yule bwana wa viroja.
itukuta Sahau ✓
 Hoja $4 \times 1 = 4$

- kunyamizi ana
- upweke
- kutowajibika/ uzembe
- ugomvi/ hasia
- kutofahamu
- mkaia/ hatari
- zubaisha/ ~~shau~~
- Sahau
- kujisahau

- (b)
 (i) Inakaa pamoja ukumbini. / *sebuleni*
 (ii) Mama Tola anataka kujua kinachomchekesha Mzee Mbula ili nao wapate kucheka.
 *(iii) Hapajawahi kutokea ugomvi wowote pale nyumbani.
 (iv) Wanahusiana vyema. / *wanamlahaka mwenye*
 *(v) Mama Tola anamsikiliza Mbula na kufuata ushauri waka anapoelekea (Mama Tola) kukasirishwa na wanawe. / *mama anati*
 ✓ (vi) Wote wanacheka kwa furaha Mama Tola anapocheka.
Wote wanakubali kujifunza kutokana na fukio na kukubali
 Hoja $5 \times 1 = 5$ *kujitokeleka*

- sebuleni
- kucheka (Wot)
- kucheka (Mbula)
- kitokwepo
- kwa ugomvi
- machaka mwenye
- wanakubali
- kujifunza

(c) ✓ Uhusiano ni mzuri - jirani anafika na kutaka kuingia ndani moja kwa moja.
 $1 \times 2 = 2$

Kutaja - 1. kukaba na wanawe
 2. kosomasha watoto
Mfano - 1. *imara tafika Dah...*
 2. *mkea mmoja/ watoto wa wili/ familia ndogo*

d) ✓ Usasa - Anafahamu teknolojia ya kisasa; simu.
 ✓ Ukale - Anafahamu tamaduni fika na desturi anazijua kwa kina.
 $2 \times 1 = 2$ *Matumizi ya chungu.*
Matumizi ya maneno ya hekima/ methali

Limetama laki
 Limekwa mtindo/mazoezi
 Limekwa mazi
 kweko kwa munda mrefu
 kumekabababishi
 kimesakini/kimesalabiti
 Limelea/limeshelea

- (e) (i) Limejenga hema -limesumu
- (ii) Kuitapakaza - kuineza
 $2 \times 1 = 2$ mahali

kuitandaza
 kuiravagaza
 kuzagaza

kuineza
 kesihanikiza
 kiihinikiza
 kusambaza

swali halikuuliza
 visawe Soma m
 kukadiri

2. UFUPISHO

- (a) (i) Kipindi kirefu cha uhaba wa mvua hasa katika msimu mzima au zaidi.
- (ii) Kiangazi ambacho huongeza kiwango cha joto ambayo hufanya maji kugeuka mvuke haraka.
- (iii) Hali ya el ninyo husababisha kiangazi katika maeneo yasiyokuwa na mvua na pia el ninyo hufuatwa na msimu wa kiangazi.
- (iv) Shughuli za binadamu kama vile kukata miti. Hizi husababisha mmomyoko wa udongo.
- (v) Mabadiliko ya hali ya anga yanasababisha ongezeko la kiwango cha joto duniani.

Husababisha ukame

Lahim pia husababisha ukame

Hoja $3 \times 1 = 3$

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 4)

4x1
 zote kwanza

- (b) (i) Ukame husababisha kupungua kwa mimea na mavuno.
- (ii) Kuwepo kwa dhoruba za mchanga hasa katika majangwa.
- (iii) Kutokana na ukosefu wa maji, njaa-huenea.
- (iv) Makazi ya wanyama huathiriwa vibaya.

Mabadiliko

- (v) Hali ya afya huzorota na kunakuwa na magonjwa kama vile utapiamlo.
- (vi) Kutokana na uhaba wa maji na chakula, kunakuwa na uhamaji, uhamiaji na ukimbizi.
- (vii) Kukwama kwa maendeleo ya viwanda kutokana na ukosefu wa maji.
- (viii) Kukosekana kwa umeme ambao huzalishwa kwa maji.
- (ix) Kiangazi husababisha mizozo ya kijamii; watu huzozania raslimali haba, hasa maji.
- (x) Kiangazi kikali husababisha kuenea haraka kwa mioto.

Hoja $5 \times 1 = 5$

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 6)

5x1
 Tano ya kwanza

- (c) *Suluhisho*
- (i) Binadamu wanaweza kujikinga na makali ya ukame kwa kuhifadhi maji.
 - (ii) Kusafisha maji ya bahari kwa kuyatoa chumvi na kemikali ili yatumiwe katika shughuli nyingine.
 - (iii) Kutafiti kuhusu hali ya anga ili kuweka mipango itakayosaidia.
 - (iv) Matumizi mazuri ya ardhi kama kubadili aina ya mimea inayopandwa.
 - (v) Kupunguza matumizi ya maji hasa katika mazingira ya nyumbani.
 - (vi) Kusafisha maji yaliyotumiwa ili yatumike tena.

Hoja 4 x 1 = 4

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 5)

- I (i) Binadamu anaweza kujikinga kutokana na ukame.
- II (ii) Kuhifadhi maji katika mabwawa.
- III (iii) Kutumia wakati wa ukame/kukuza mimea.
- IV (iv) kutumia mbinu za kupunguza chumvi na kemikali zilizomo kwenye maji ya bahari.
- V (v) kufanya utafiti kuhusu hali ya anga.
- VI (vi) Kuwa na mipangilio mazuri ya matumizi ya maji.
- VII (vii) Upanzi wa mimea itakayo zuka mmomonyoko wa kupunguza matumizi ya maji katika mazingira ya nyumbani.
- VIII (viii) ~~Kutabidiana~~ Kusafisha maji yaliyotumiwa nyumbani.

Alipotea elitika
Alipita aliposoma kwa bidii
Kama hangesoma hangepita mtihani

(g) Mvua isingalinyesha mapema tusingalivuna mazao mengi.

Au singeli.

Mvua isingenyesha mapema tusingevuna mazao mengi.

2/0

(h) Mgeni aliwasili tulipokuwa tunafagia njia / tukifagia njia.

2/0 alikokuwa

(i) Mwenyewe – kiwakilishi / kiwakilishi cha pekee. / kijina / kibadala (w)

hakuwa – kitenzi kisaidizi Ts / T

amekupa – kitenzi kikuu T

3 x 1 = 3

(j) "Mwanangu," akasema Neema huku akimkazia macho, "huoni unamtia mwenzako wasiwasi?"

2/0

(k) (i) ukate / ulete / ubebe / mkononi / mguuni /
mtini / mtoni / mjini / mchezo 1/0

1 x 1 = 1

(ii) hakiliki, hakiandikiki / hakisomeki 1/0

1 x 1 = 1

(l) Uongozi wa chifu huyo umesifika sana.

2/0 Vitabu kilicho kababini kameandikwa vizuri

Darasa lenye uehaji limeorhwa vizuri

2 x 1 = 2

(m) Ngoma hizo hazikuhifadhiwa (ili) ziuuwe mjini.

Hazikuhifadhiwa ili zisiuzwe mjini ✓
1 x 1 = 1 zilihifadhiwa ili zisiuzwe mjini ✓
1/0 wata kuuzwa mjini

1/0

(n) Bili alikuwa anawashauri / akiwashauri vijana kuhusu umuhimu wa michezo.

1 x 2 = 2

2/0

#

8-0
4-6-2

#

70k/ot

Back
Neatly

2/10
 2/10
 2/10

Alimnyesha Tindi pombe iliyo mlawesha
 alimlenya Tindi kwa kumnyesha pombe
 alimnyesha ikamlewesha
 Alimnyesha Tindi pombe ikamlevya.
 2/10 Alimnyesha pombe Tindi ili imlewesha
 (Asilwina fanya). $1 \times 2 = 2$ $2 \times 1 = 2$

(o)

Vitabu vingine havistahili kusomwa na watoto wachanga. (Wingi)
 2/10
 2/10

(p)

(q)

Hamadi
 heko / hongera / pongezi / kongole / huree / hario / ojee
 $2 \times \frac{1}{2} = 1$ $2 \times \frac{1}{2} = 1$

(r)

karimu / mkono wazi
 butu / pole / tamu / gutu / dhugi / kufya
 alizungulwa (MNYAMBULIKO)
 alitanzwa / alisibwa / aliandamwa
 $2 \times \frac{1}{2} = 1$
 alisitwa / alisumbuliwa / ali'sakamwa

(s)

kabiliwa / tingwa / patwa / fukwa / zongwa / alitaitwa / alitabwa
 hakwenda nguu / hakufa moyo $1 \times 2 = 2$ akidondosha - seruji

(t)

Zima (i) kamili
 (ii) -enye afya
 (iii) -enye uhai
 (iv) ondoa mwangaza
 (v) komesha

$1 \times 2 = 2$

(a) & c = 0/1/2 of the question

$B = 6/6 (h/5)$
 (d) $2/2 / 1/5$ all.

4. Sajili ya hotuba za kisiasa Uboja 1 + Maelezo

- (i) Kutumia lugha ya kushawishi. *moto wenu*
- (ii) Kujisawiri kama mtumishi wao / anayewategemea. *- Kujisawiri kama mtumishi wao - Mfari kuwahumikia*
- (iii) Kuchanganya msimbo / hamishi / sheng: Mimi ni husler
- (iv) Kuwakashifu wanasiasa wenzako: wata wa vitondawali
- (v) Kutoa ahadi. *- Nitajenga viwanja vya michezo.*
- (vi) Lugha ya kujisifu.: Nimefanya mengi
- (vii) Matumizi ya chuku. *Nitaleta mfereja juu maziwa.*
- (viii) Maswali ya balagha ili kuwaaminisha. *mtoto kani asiyengue*
- (ix) Kutumia viwakilishi vya nafsi ya kwanza ili kuibua ukuruba. *(Nita...)*
- (x) Matumizi ya msamiati wa kisiasa. *(kura) manifesto*
- (xi) Lugha ya kunyenyekea / kuomba. *(Naomba) adabu (heshima)*
- (xii) Lugha yenye ucheshi.
- (xiii) Matumizi ya nyimbo.
- (xiv) Matumizi ya mafumbo, hasa ya kuwapigia vijembe wapinzani. *- fesi sheli*
- (xv) Kujisawiri kama ndiye pekee anayeweza kuwaokoa raia kutoka kwenye matatizo / changamoto. */ Matumaini*

10 x 1 = 10

(xvi) Anajisawir kama anayewategemea:

(xvii) Zaharuki: Haru ya kurakinika

(xviii) Takiriri / uradiki

(xix) Lugha ya mdokezo: kuhusisha

(xx) Lugha ya kudadisi / Maswali na majibu

(xxi) Lugha kogeza

(xxii) Matumizi ya misimu

(xxiii) Sentensi au kauli ndefu (kzeleza)

(xxiv) Kauli fupi

(xxv) Yiziada lugha / ishara

(xxvi) Matumizi ya michoro (mabango) picha.

(xxvii) Lugha chapesi -

(xxviii) Lugha sinifu

(xxix) Lugha ya porojo / propaganda

(xxx) Matumizi ya kizakimu

(xxxi) Matumizi ya utahozi

(xxxii) Matumizi ya lakabu